

“ילדי טהראן”

מתוך “שואה ומלחמה”

מלקט ועורך ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

ילדי טהראן

ילדי טהראן הוא הכינוי שניתן לקבוצת ילדים ניצולי שואה שהועברו מפולין לטהראן שבאיראן, ולאחר מכן הועלו לישראל בשנת 1943.

בברית המועצות ובאיראן

ילדי טהראן היו ילדים יהודיים מפולין, שברחו עם משפחותיהם בפרוץ מלחמת העולם השנייה אל החבלים המזרחיים של פולין, ונתפסו על ידי הצבא האדום ב-19 בספטמבר 1939 בהתאם להסכם ריבנטרופ-מולוטוב. חלק מן הפליטים הוגלו על ידי הסובייטים מזרחה לסיביר ולברית המועצות האסייתית וחלקם נסו לאזורים אלה עם פלישת גרמניה הנאצית לברית המועצות ב-22 ביוני 1941.

בשנת 1942, עם הקמת הצבא הפולני על אדמת ברית המועצות בפיקודו של גנרל ולדיסלב אנדרס שקיבל את הכינוי "צבא אנדרס", נספחו אליו אלפי פליטים ובהם הילדים.

עם הגיע צבא אנדרס ב-1942 לאיראן שהייתה בשליטת הבריטים, הקימה הסוכנות היהודית בטהראן מחנה לילדי הקבוצה שנקרא "בית הילד היהודי", וריכזה בו 719 ילדים. הילדים שם סבלו ממחסור במזון. בינואר 1943, לאחר שהסוכנות היהודית השיגה רישיונות עלייה (סרטיפיקטים) משלטונות המנדט ואונייה מהרשויות באיראן, ארגנה את עלייתם לארץ ישראל. חלק הארי הגיע דרך ירדן וחלק אחר בדרך הים מקראצ'י (אז בהודו הבריטית) לפורט סעייד שבמצרים ומשם ברכבת לעתלית, ב-18 בפברואר 1943.

לרוב ילדי טהראן היה רק הורה אחד. על פי דיווחה של הנרייטה סאלד, 124 מתוכם היו יתומים מאב ומאם. לחלקם היו הורים שנשארו בברית-המועצות ומסרו אותם למנזרים ובתי-יתומים פולניים ומשם הם הגיעו לאיראן.

בואם לארץ ישראל

ילדי טהראן הגיעו לארץ ישראל ב-18 בפברואר 1943, ערב פורים קטן תש"ג, לאחר שהסוכנות היהודית הצליחה להסדיר את קליטתם בארץ. נלוו אליהם כמה מבוגרים. הם הגיעו באונייה עד מצרים וברכבת עד עתלית. בדרך נערכו להם קבלות פנים בתחנות הרכבת ברחובות ובחדרה.

עיתון הצופה כתב בכותרת ראשית: "ושבו בנים לגבולם". השיירה כללה 1,228 נפש שהגיעו ב-12 קרונות שינה (פולמאן). קבלת פנים חגיגית נערכה להם בתחנת הרכבת העברית הראשונה שעצרו היא תחנת הרכבת ברחובות. הצופה כתב:

ממצרים, סחופי צער ודווי, הלומי אסון, יחפים ולבוש דל על בשרם - ראו הנאספים את המבשרים הראשונים של ההצלה. הילדים שלא באה תנומה לעיניהם כל הלילה, בציפיה לראות היהודי הראשון בארץ ישראל - פרצו בקריאות גיל, כשמנהל התחנה פנה אליהם בעברית. שאלו אותו: "אתה עברי" והוא ענה להם: "לא, אני יהודי" והם פרצו בצחוק. ילדה בת 13 הרבתה בבכי תוך געגועים להורים, אמרו לה ההורים עוד בחיים, היא השיבה שלא ייתכן שכן במו ידיה היא קברה אותם. היא ספרה שהנאצים נתנו לה ולאחיה אתים ולאחר שירו בהורים אמרו להם לכסות אותם.

קבלת פנים חגיגית נערכה להם בתחנת הרכבת עתלית. שם הילדים ירדו והועברו למחנה העולים במקום. לתחנת הרכבת בעתלית הגיעו תלמידי בתי ספר ובידיהם דגלים וכתובות וגם עגלות מלאות כל טוב, פירות ומגדנות. "כאשר הרכבת התקרבה לרציף, פרץ הקהל בתרועת גיל אדירה ושירת התקווה הרעידה את האוויר". שיירה ובה עשרות אוטובוסים של חברת "החבר" מחיפה העבירה בהתנדבות את העולים למחנה הקליטה לעולים. הילדים סיפרו כי החיילים הבריטים דאגו לכל מחסורם בדרך, נתנו להם ארוחת בוקר ואפילו טיפלו בתינוק שנולד ברכבת.

פולמוס קליטת ילדי טהראן

הגעתם של ילדי טהראן הביאה לווויכוח חריף בעניין קליטתם. היו ילדים שהיו להם קרובי משפחה בישראל אשר ביקשו לגדלם, ורק לאחר מאמץ קיבלו את מבוקשם. עיקר הוויכוח היה בין גורמים דתיים לחילוניים על חינוך הילדים. הגורמים הדתיים, והרב הראשי לישראל ביניהם, דרשו שכל ילד יהודי שאין לו הורים יישלח למסגרת חינוכית דתית. לעומתם, גורמים חילוניים דרשו למסור את הילדים למסגרות חילוניות, ובפרט קיבוצים, באמרו ששם ישנם תנאים טובים יותר.

הנרייטה סאלד החליטה שילדים מעל גיל 14 יבחרו את המסגרת בעצמם, ולגבי ילדים מתחת לגיל 14 ייעשה בירור כדי לבדוק האם גדלו במשפחות דתיות בפולין. על מנת לברר עניין זה שוחחה סאלד אישית עם כ-400 מהילדים, ועוזרה, הנס ביט, שוחח עם השאר. לגבי הילדים הקטנים נעשה ניסיון לדלות פרטים כמו האם עשו אצלם קידוש והבדלה בבית. הילדות ידעו במקרים רבים לתאר את הכשרת הבשר.

על פי דיווח של הנרייטה סאלד, בסופו של דבר חולקו ילדי טהראן כדלהלן: 288 - במוסדות ויישובים של המזרחי. 38 - במוסדות של אגודת ישראל. 27 - אצל קרובי משפחה. 36 - במוסדות לגביהם הייתה מחלוקת האם הם דתיים או חילוניים. 15 - נמצאו בבית תינוקות. 17 - טרם שובצו בעת מתן הדיווח. 298 - במקומות חילוניים.

החרדים בארץ זעמו על השמתם של הילדים במוסדות חילונים ואף במוסדות המזרחי מכיוון שרובם של הילדים גדלו, לטענתם, בבתים חרדים.

רשימת שמות הילדים, גילם ומקום הולדתם שהגיעו בקבוצה הגדולה הראשונה ב-18 בפברואר 1943 מופיעה בספר: "ילדי טהרן". באוגוסט 1943 הגיעה קבוצה שנייה ואחרונה של ילדי טהרן שמנתה כ-200 ילדים. אין מידע על שמות הילדים מאותה קבוצה שנייה.

במלחמת העצמאות

רבים מהבוגרים שבילדי טהראן לחמו במלחמת העצמאות, וכמה מהם נהרגו במלחמה. אחד מילדי טהראן, עמנואל לנדאו, נהרג במלחמת העצמאות בקרב נגד שיירה ערבית באזור הקריות שליד חיפה. נפילתו הייתה תוך גילוי גבורה עילאית והוא היה בין 12 מקבלי אות גיבור ישראל שהוענק ללוחמי מלחמת העצמאות בשנת 1949.

בין הנופלים האחרים מילדי טהרן: שלמה וגנר בקרב רמת יוחנן, זאב הולנד בשדה דב, חיים גרף בחיפה, דב גולומב בכיבוש כפר סבא, הדסה למפל לטרון, אורי בר בדגניה א', חיה הורן בכפר עציון ויהודית יעקובוביץ ברמות נפתלי.

מאבקם המשפטי

בשנת 1997 הוכרו לראשונה ילדי טהראן כניצולי שואה על ידי מדינת ישראל. משמעות ההכרה היא שעד שנת 1997 לא זכו ילדי טהרן לפיצויים מהמדינה בהתאם להסכם השילומים שנחתם עם ממשלת גרמניה. בשנת 2004 התאגדו 217 מילדי טהראן ותבעו את המדינה במטרה לקבל את הפיצויים שטענו כי חייבים להם משנות ה-50. טענת המדינה הייתה, כי הפיצוי המגיע להם הוא קולקטיבי ואותו הם כבר קיבלו. באוגוסט 2012 פסק בית המשפט המחוזי בתל אביב כי כל אחד מ-217 התובעים זכאי לפיצוי אישי בסך 50,000 ש"ח. בינואר 2014 קיבל בית המשפט העליון את ערעור המדינה, וביטל את פסק הדין של בית המשפט המחוזי.

ילדי טהראן מפורסמים

- חיים ארז - אלוף במילואים
- אביגדור בן גל ("אנוש") - אלוף במילואים
- אלכס גלעדי - איש טלוויזיה וחבר הוועד האולימפי הבינלאומי
- הרב בן ציון רבינוביץ - האדמו"ר מביאלא
- אברהם רייף - יו"ר לשכת סוכני הביטוח ונשיא כבוד
- הרב פנחס שרייבר - לשעבר רבה של הקהילה החרדית באשדוד
- הדסה למפל - ציירת ולוחמת פלמ"ח שנהרגה במלחמת העצמאות
- בן-ציון תומר - משורר, סופר ומחזאי. מחזהו "ילדי הצל" עוסק בסיפורו של אחד מילדי טהראן.
- אריה מינטקביץ - יו"ר לשעבר של הרשות לניירות הערך ויו"ר לשעבר של מועצת המנהלים של בנק דיסקונט
- הרב יוסף גליקסברג - רבה הראשי של גבעתיים
- הרב יהושע רוזן - ר"מ בישיבת ירושלים לצעירים (ישל"צ), ובישיבת ניר בקריית ארבע.

אחד מילדי טהראן

חסידות ביאלא

חסידות ביאלא היא חצר חסידית הנקראת על שם העיר ביאלא פודולסק שבפולין שבה התגורר האדמו"ר רבי יצחק יעקב רבינוביץ מביאלא. חסידות ביאלא היא המשך לחצרות לענטשנא, אוסטרובא ופשיסחא.

במהלך הדורות נקראה החצר בשמות שונים (פארציווא, מעזריטש, לובלין, שדליץ, לברטוב) על פי מקומות מגוריהם של אדמו"רי החצר, אך לאחר השואה חזרה החצר להיקרא ביאלא.

יצחק יעקב רבינוביץ (ביאלא)

מייסד החסידות והאדמו"ר הראשון היה רבי יצחק יעקב רבינוביץ מביאלא, בעל ה"דברי בינה", ובנו הצעיר של רבי נתן דוד משידלובצא, נכדו של רבי ירחמיאל מפשיסחא ונינו של רבי יעקב יצחק, "היהודי הקדוש", מפשיסחא. נישא לרחל לביאה, בתו היחידה של רבי יהושע מאוסטרובא, הנקרא בפי חסידי פולין ה"נועם אלימלך הקטן", שהיה בנו של רבי שלמה לייב מלענטשנא.

הוכתר לאדמו"ר אחרי פטירת חותנו, בשנת תרל"ג, ואז חלה תופעה נדירה יחסית של התמזגות חצרות. עברו אליו חסידי פשיסחא, שאותם הנהיג בעבר אביו, וכמו כן עברו אליו חסידי אוסטרובא, שהונהגו קודם לכן על ידי חמיו. שני הענפים האלה נפרדו בשעתו בדור התלמידים של 'היהודי הקדוש' מפשיסחא, ואצל האדמו"ר מביאלא חזרו והיו לענף אחד.

האדמו"ר נפטר בשנת ה'תרס"ה (1905), והותיר אחריו ארבעה בנים, ששימשו כולם אדמו"רים במקומות מגוריהם. דברי תורתו נדפסו בספרים: "דברי בינה" על התורה ומועדים, ו"ישרי לב" על שבת.

הדור השני

כל בניו של מייסד השושלת כיהנו באדמו"רות:

- רבי נתן דוד, האדמו"ר מפארציווא (פרצ'ב שבפולין; תרכ"ו, 1866 - ז' בשבת תר"צ, 1930). דברי תורתו נדפסו בספר "ואלה הדברים שנאמרו לדוד". את מקומו מילא בנו רבי משה יחיאל אלימלך מלברטוב, האדמו"ר מלברטוב, שחיבר ספרים רבים. רבי משה יחיאל אלימלך נהרג בשואה. אחד מבניו הנוספים של רבי נתן דוד היה רבי ברוך יהושע ירחמיאל רבינוביץ, ששימש כאדמו"ר ממונקאטש.
- רבי מאיר שלמה יהודה, אדמו"ר ממעזריטש, תרכ"ח - י"ז באדר תש"ב. רעייתו מרים דובה בת הרב אייזיק ברבש מברדיצ'ב. לאחר מלחמת העולם הראשונה העביר את חצרו לוורשה. חלק מחסידיו עלו ארצה לפני השואה ואף פתחו בית מדרש בתל אביב. הם היוו את הגרעין לחסידות ביאלא בת ימינו. הלווייתו הייתה אחת הלוויית האחרונות בגטו ורשה. דברי תורתו נדפסו בספר "זיכרון משל"י". בנו יהושע נתן דוד רבינוביץ, נישא לדובריש בת האדמו"ר רבי שמואל בורנשטיין מחסידות סוכטשוב, נספה בגטו ורשה.
- רבי אברהם יהושע העשיל האדמו"ר מלובלין. תרל"ה - ח' באייר תרצ"ג. היה חתנו של הרב שמעון אלטר (נכדו של רבי יצחק מאיר אלטר מגור). דברי תורתו נדפסו בספר "ישועות אברהם". את מקומו מילא בנו רבי אהרן נתן דוד, שנחשב לתלמיד חכם ולמדן מופלג, נרצח בשואה.

- הבן הצעיר רבי ירחמיאל צבי, תרל"ח - ז' בחשוון ה'תרס"ו. היה חתנו של רבי אריה לייבוש מאוז'רוב. היה האדמו"ר מביאלא בשדליץ במשך שישה חודשים בדיוק, עד לפטירתו. בנו, רבי נתן דוד רבינוביץ (תרנ"ט - תש"ז) גדל אצל סבו רבי אריה לייבוש ואצל דודו (חתן סבו רבי יעקב יצחק) רבי אהרן מנחם מנדל מראדזימין. בשנת תרפ"ח היגר ללונדון וכיהן שם כאדמו"ר. בנו של רבי נתן דוד הוא ד"ר צבי מאיר (הארי) רבינוביץ, שכתב ספרים על חסידות, מדרש ופיוט, בעברית ובאנגלית.

הדור השלישי

יחיאל יהושע רבינוביץ

- רבי ירחמיאל צבי הותיר אחריו בן, יחיאל יהושע, שבפטירת אביו היה רק בן חמש. הוא גדל בבית אבי אמו, האדמו"ר אריה לייבוש מאוז'רוב, ונמנה עם חשובי תלמידיו של רבי אברהם מרדכי אלתר, האדמו"ר מגור. בגיל עשרים ושתיים שב הרב יחיאל יהושע לעיר שדליץ על מנת למלא את מקום אביו בהנהגת חסידי ביאלא. הוא הקים בעיר ישיבה שבה למדו מאות בחורים.
- לאחר כניסת הנאצים לשדליץ במסגרת פלישתם לפולין ב-1939, נמלט רבי יחיאל יהושע עם בני משפחתו לשטחי פולין שכבשה ברית המועצות במסגרת הסכם ריבנטרופ-מולוטוב והוא הוגלה לסיביר. בשנת תש"ב עלו חלק מילדיו ארצה במסגרת עליית ילדי טהראן ובשנת ה'תש"ז עלה הוא עצמו לישראל והשתקע בתל אביב-יפו.
- בשנת ה'תשט"ו העתיק את מקום מגוריו לירושלים שבה הקים את בית מדרשו ברחוב יוסף בן מתתיהו. חסידיו הקימו בית מדרש וישיבה בבני ברק. בראשות הישיבה עמד בנו הרב דוד מתתיהו רבינוביץ ובמשך תקופה קצרה גם הרב ראובן פיינ.
- רבי יחיאל יהושע היה חבר מועצת גדולי התורה.
- הוא נפטר בכ"א בשבט תשמ"ב. דברי תורתו הודפסו בסדרת ספריו: "חלקת יהושע", וכמו כן נדפס ספרו "סדר היום" עוד בחייו.

הדור הרביעי

- בימי השבעה לאחר פטירתו של רבי יחיאל יהושע רבינוביץ נערכו בחירות בין בניו על זהות ממלא מקומו. בבחירות נבחר בנו הצעיר, רבי בן ציון רבינוביץ. לאחר מספר חודשים הכתירו חלק מהחסידים את בנו רבי דוד מתתיהו רבינוביץ ובמקביל החלו שני הבנים האחרים לכהן כאדמו"רים (סודרו להלן לפי סדר לידתם).

- רבי ירחמיאל צבי יהודה, האדמו"ר מביאלא פשיסחא. ששה עם אביו בגלות סיביר עד עלותם ארצה. הוא מונה לאחר פטירת אביו לרב בית מדרשו ברחוב יוסף בן מתתיהו בירושלים. כעבור מספר שנים עבר לגור בשכונת הר נוף, שם הקים את בית המדרש "תולדות יחיאל" ביאלא פשיסחא. נפטר בו' טבת תשס"ו.
- רבי יצחק יעקב, האדמו"ר מביאלא רמת אהרן (נפטר בכ"ט באלול תש"ע). נישא ליפה (מרים שיינדל) בת רבי אברהם אביש קנר מטשכויב. גר בפתח תקווה ולאחר מכן עבר לגור בשכונת רמת אהרן בבני ברק שם הוכתר כאדמו"ר. בדעותיו נטה

לציונות. דברי תורתו יצאו מדי חודש בקונטרסי "מאורות יחיאל" וקובצו לכרך "אהלי יעקב", וכן הספר "אהבת יעקב". נפטר בכ"ט אלול תש"ע ונקבר בבית הקברות נחלת יצחק.

- **רבי דוד מתתיהו רבינוביץ** (כ"ד בכסלו ה'תרפ"ט - כ"ה בתשרי ה'תשנ"ח), היה האדמו"ר מביאלא בני ברק. עלה לארץ בשנת תש"ב בעליית ילדי טהרן ולמד בישיבת פוניבז'. הקים את ישיבת ביאלא אור קדושים ועמד בראשה. בשנת תשכ"ד כתב את הספר 'תפארת אבות', תולדות חסידות ביאלא. כמו כן הוציא לאור את ספרי חסידות ביאלא. מספר חודשים לאחר פטירת אביו בתשמ"ב התמנה לאדמו"ר על ידי חלק מהחסידים, והקים בתי מדרשות בבני ברק ובירושלים. לאחר פטירתו הוציאו חסידיו לאור את דברי תורתו בספרים "להבת דוד" ו"אורחות דוד".
- **רבי בצלאל שמחה מנחם בן ציון**, היה הראשון שהתמנה לאדמו"ר מבין אחיו והוא עומד בראש הפלג הגדול ביותר של חסידות ביאלא. במשך שנים היה רב העיר לוגאנו שבשווייץ, וכיום מחלק עיתותיו בין צפת לירושלים. עלה ארצה בשנת תש"ב במסגרת עליית ילדי טהראן ולמד בישיבת פוניבז'. לאחר נישואיו דר מספר שנים בגייטסהד. שיחותיו, שיעוריו וחידושי תורתו יוצאים לאור בסדרת הספרים מבשר טוב, הכוללת ספרי חידושים על הש"ס, כמו גם ספרי חסידות ומוסר רבים. לחסידיו בתי כנסת וכוללי אברכים בירושלים, בבני ברק, בית שמש ועוד, בהם גם בתי כנסת בבית שמש ובצפת לקהילות של בעלי תשובה הנמנים עם חסידיו. בית מדרשו המרכזי הוא ברחוב יעקבזון בירושלים. לחצר ישיבות בבני ברק, באלעד ובצפת. רבי בן ציון משמש כאביו, כחבר מועצת גדולי התורה.

הדור החמישי

בני רבי ירחמיאל צבי יהודה רבינוביץ מביאלא פשיסחא

רבי יעקב אלימלך, האדמו"ר מביאלא פשיסחא. מתגורר באשדוד.

- רבי חיים יצחק מנחם מנדל, האדמו"ר מביאלא פשיסחא. מתגורר בבני ברק. חתן רבי יצחק יהודה שטרן מביליץ.
- רבי משה, האדמו"ר מביאלא פשיסחא. ממלא את מקום אביו בבית מדרשו בהר נוף.
- רבי ברוך לייב, האדמו"ר מביאלא-לונדון, שימש בעבר רב בית הכנסת ביאלא בלונדון של דודו הרב בן ציון. במות אביו ייסד את קהל "ברכת צבי" ביאלא על שמו. ירש הון רב מחמיו, ישעיה זאב לעוו (ראש קהילת סאטמר לונדון), ובנה מרכז מפואר שבו בית כנסת, שטיבלאך, ספרייה תורנית גדולה ואולם שמחות.
- הרב שמחה, מרבני שכונת רמת שלמה בירושלים ומחבר פסקי תשובות, סדרת ספרים נפוצים על השולחן ערוך והמשנה ברורה, שבה מובאים פסקי הלכה אקטואליים.
- חתנו הוא רבי ישראל חיים וייס, האדמו"ר מספינקא (דונולו) בבני ברק.

בני רבי יצחק יעקב רבינוביץ מביאלא רמת אהרן

רבי דוד ירחמיאל צבי, האדמו"ר מביאלא - רמת אהרן, ממלא את מקום אביו בבית מדרשו ברמת אהרן. למד בישיבת טשיבין ושימש בבית זקנו רבי יחיאל יהושע. כיהן במשך שנים כראש כולל ביהושע. מחבר ספר עיוני הלכות (שלושה חלקים).

- רבי ברוך שלמה לייב, האדמו"ר מביאלא - הר יונה, חתן רבי מנחם מנדל ממוז'שאי.
- בני רבי דוד מתתיהו רבינוביץ מביאלא בני ברק

בחלוף שנה מפטירת רבי דוד מתתיהו הוכתרו ארבעת בניו לאדמו"רים.

- רבי יעקב מנחם, האדמו"ר מביאלא בני ברק ממלא את מקום אביו בבית מדרשו בבני ברק. לחסידיו בתי מדרש בירושלים ובביתר עילית. כמו כן הקים את ישיבת משנת שמעון בביתר עילית. חתן רבי צבי הירש רוזנבוים מקרעטשניף, בעל בתו ראצ'ה ברכה.
- רבי אברהם ירחמיאל רבינוביץ, האדמו"ר מאוסטרובה ביאלא, הקים את חצרו ובית מדרשו בשכונת קריית משה בירושלים. הקים בתי כנסת ומרכזים קהילתיים "להבת דוד" במנהטן לוס אנג'לס ומיאמי. חתן רבי אברהם שלמה בידרמן מלעלוב.
- רבי פנחס ירמיה, האדמו"ר מביאלא בית שמש, הוכתר לאדמו"ר על ידי קבוצה מחסידי אביו והקים בית מדרש ומרכז חסידי בבית שמש. חתן רבי אברהם גולדמן מזוויהל.
- רבי אהרן שלמה, האדמו"ר מביאלא בבורו פארק, חתן רבי נחום מאיר פנט מדעעש-שאץ. לחצרו בתי כנסת בביתר עילית ובמיאמי
- חתנו רבי יהודה זאב קארנרייך, האדמו"ר משידלובצא, קיבל את בית מדרשו של חמיו בגוש 80 בירושלים. לחסידיו בתי מדרש גם בביתר עילית.

מאפייני חסידות ביאלא

זהירות מגאוה: בביאלא הקפידו על ניקיון הדעת וזהירות קיצונית מהתפארות וגאוה. החסידים אומרים כי חסיד ביאלא לא היה מספר לזולת כמה דפי גמרא הספיק ללמוד, ואיזו מצווה או מעשה טוב עשה, משום שאלה דברים שצריכים להישאר בין האדם לבין קונו.

חסידי ביאלא מפורסמים

רבי שמעון מזליחוב, משגיח ישיבת חכמי לובלין

- רבי חיים שלום פרוש, מזכיר מועצת גדולי התורה
- הרב שמעון סירוקה, ראש העיר בני ברק
- רבי אשר יעקב וועסטהיים, ראש בד"ץ מנצ'סטר

